

Kroniek 1

Historisch Genootschap
Rotterdam

Kroniek nieuwe reeks: nummer 1, maart 2014

8 dec 1941
Mevrouw P.E. Herfst-Braams, beter bekend als
Opoe Herfst, wordt op haar honderdste verjaar-
dag gefeliciteerd door burgemeester F.E. Müller.

Van de voorzitter

Na twee jaar Meent is het nu weer Kroniek. Niet getreurd, U zult diverse rubrieken uit Meent weer tegenkomen, zoals De Wandeling, De Rotterdamer, de interviews en Het Gebouw maar nu in een lagere frequentie.

Ondertussen zijn de gesprekken gaande met het Centrum Beeldende Kunst en Museum Rotterdam om tot een gezamenlijk cultuurhistorisch magazine te komen. Daar heeft zich nu een extra partij voor aangediend. We houden U op de hoogte.

Sjaak van der Velden gaat met onverminderd enthousiasme door om U in de Kroniek te informeren over het cultuurhistorisch erfgoed in Rotterdam.

Voor het overige wel en wee is er sinds kort het Historisch Wel & Wee Café.

Uit de ledenenquête van vorig jaar is gebleken dat Roterodamum zich meer zou moeten inzetten voor het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed.

Met het Historisch Wel&Wee Café heeft het Genootschap hiertoe een podium gecreëerd. In het programma veel aandacht voor bedreigd erfgoed: van het Noordereiland tot de molens, De Hef, De Kuip of de oorlogsbeelden. In elk HW&W Café staat een onderwerp centraal maar is er ook aandacht voor andere initiatieven, ontwikkelingen en acties.

Het is overigens meteen al een uitstekende ontmoetingsplek gebleken. De eerste editie in januari mocht op onverwacht grote belangstelling rekenen.

Meer informatie over data, locatie en programma vindt u in de Kroniek. De meest actuele informatie is te vinden op de website van Roterodamum.

In de komende edities vindt U ook weer geregeld bijdragen van Museum Rotterdam en het Stadsarchief.

In deze editie ziet U ook een analyse van de enquête onder de leden. De uitkomst was niet alleen zeer bemoedigend maar heeft het bestuur ook inzicht gegeven in de accenten die de leden graag aangebracht zouden willen zien. Het bestuur staat op scherp waar het gaat om de wensen van U en van Nu. Het Historisch Wel&Wee Café is een eerste stap.

Ik hoop U daar te mogen ontmoeten.

Melanie Post van Ophem, voorzitter

Ontvangt u de digitale Roterodamum nieuwsbrief nog niet? Stuur een email naar roterodamum@roterodamum.nl en we plaatsen u op de verzendlijst.

Colofon

Kroniek is het ledenblad van het Historisch Genootschap Roterodamum.

Kroniek verschijnt in 2014 vijf maal. Rond 1 maart, rond 1 juni, rond 1 september, rond 1 november en eind december.

Redactie:
Sjaak van der Velden
redactieKroniek@live.nl

Basisontwerp en art direction:
Puck Gescher, Studio Gescher BNO

Medewerkers aan dit nummer:
Luuk de Boer, Aad Koster, Kees Vrijdag

Beeldmateriaal:
Stadsarchief Rotterdam

Druk:
Printvisie, Rotterdam

Lidmaatschap:
Kroniek hoort bij het lidmaatschap van het Historisch genootschap Roterodamum.

Een lidmaatschap kost 30 euro per jaar.

Secretariaat:
C. Hartsuiker, Postbus 23148, 3001 KC Rotterdam
telefoon 0184-682291
bankrekening NL07 INGB0000077300
www.roterodamum.nl

Kopij volgend nummer:
Kopij voor Kroniek 2014 nummer 2 moet uiterlijk 15 april binnen zijn bij de redactie.

Historische Wel & Wee Cafés in maart, april en mei

Na de eerste twee succesvolle edities van ons Historisch Wel & Wee Café een voorproefje op de komende HW&WC's. Het centrale thema in 2014 is: hoe gaan we om met ons cultuur-historisch erfgoed? Een tipje van de sluier.

Donderdag 13 maart om 18.00 uur in LP2
Wilhelminakade 326,
in de theatterruimte van Museum Rotterdam

Voorafgaand aan het HW&WC kunt u gratis nog de expositie 'Echte Rotterdammers: wie denken we wel dat we zijn' bezoeken. Deze expositie is er nog t/m 16 maart, dus dit is uw laatste kans!

Molens, cultuur-historisch erfgoed bij uitstek

Na 'nieuws uit de vereniging' door onze voorzitter, Melanie Post van Ophem, is in de rubriek 'actualiteiten' het woord aan een vertegenwoordiger van 'Rotterdam is Vele Dorpen'. Na de succesvolle presentatie van hun fraaie boek in het najaar 2013 hebben zij nog iets moois voor ons in petto.

Ons bestuurslid tevens 'huismolenaar', Frank Roos, zal de rode draad uitrollen: onze molens, hoe staat het daarmee? Wat is het gemeentelijke beleid? Wat gebeurt er op dit gebied, zowel lokaal als landelijk, en wat kunnen particuliere organisaties daarin betekenen?

Vervolgens wordt het recent verschenen 'Groot Rotterdams Molenboek' deel 2, van Hans van Krimpen en Arnoud Voet besproken.

Uit het Stadsarchief is een film uit 1947 opgegraven: 'In het land der watermolens'. Dit belooft een fraai visueel intermezzo te vormen, met een vaartocht met een Lekboot, die begint in het nog kale Rotterdam en gaat naar Krimpen aan de Lek en Kinderdijk.

Na dit stukje nostalgie een compleet nieuw verhaal uit Schiedam. De heer Van den Bor van Nolet zal ons vertellen waarom Nolet er een paar jaar terug voor heeft gekozen een geheel nieuwe molen te bouwen. Ook bevlogen vrienden van het molenbedrijf komen aan het woord: wat is hun fascinatie met het bedrijf, het erfgoed, de techniek.

Tenslotte is er een discussie over de toekomst van de molens in Rotterdam: wat staat er te gebeuren en wat kunnen Roterodamum en andere particuliere organisaties doen om het voortbestaan van deze unieke bouwsels uit ons verleden te waarborgen?

Vanaf 19.30 uur is er gelegenheid om aan de bar na te praten. Om 20.00 uur moet LP2 sluiten, dus gaat ook het Café dicht.

Donderdag 10 april om 18.00 uur in het 'Kunsthallcafé'
Westzeedijk 341
Museumpark

In de onlangs gerenoveerde Kunsthall is t/m 5 mei de expositie 'De Tweede Wereldoorlog in 100 voorwerpen' te zien. Tot 17.00 uur kunt u in de Kunsthall terecht om deze expositie te bezichtigen (voor eigen rekening). Vanaf 17.00 uur bent u welkom in het Kunsthallcafé.

Oorlogsbeelden

Het programma begint om 18.00 uur, met een welkomstwoord van de voorzitter. Daarna is er een korte toelichting op de expositie 'De Tweede Wereldoorlog in 100 voorwerpen'. De rode draad voor dit

HW&WC is te vatten onder de naam 'Oorlogsbeelden'. Hoe gaan wij om met de plekken van herdenking en de beelden die daar staan? Staat 'Verwoeste Stad' op de juiste plaats? Krijgt het de aandacht die het verdient? Zo niet, is verplaatsing dan een oplossing? Of zijn er andere mogelijkheden het beeld de plaats te geven die het toekomst?

De boekbespreking gaat over 'Onze vaders in verzet' van onze penningmeester, Aad Koster, en Pierre Pijpers. "Op 8 maart 1945 werden Geurt Bosch, Wim Hartman en Han Oudwater gefusilleerd op de Waalsdorpervlakte als enkelen van de velen die om het leven werden gebracht als represaille voor de aanslag op Rauter." In maart is het boek over deze drie medewerkers van de illegale krant 'De Wacht' gepresenteerd bij het Verzetsmonument met dezelfde naam op 'Crooswijk'.

Dit 'oorlogsbeeld' is van de beeldend kunstenaar Louis van Roode. Willem Heijbroek, kenner van het werk van Louis van Roode, zal een toelichting geven op diens werk.

Voor de discussie over 'hoe de stad omgaat met haar (oorlogs)beelden?' is er een kort exposé over de belangrijkste oorlogsbeelden in onze stad. Vanaf 19.30 uur kan de discussie aan de bar van het Kunsthallcafé worden voortgezet.

In mei is er geen HW&WC

maar bent u op 14 mei wel welkom op de Algemene Ledenvergadering en de herdenking van het bombardement (zie pagina 11 van deze Kroniek).

Kosten:

De Historische Wel & Wee Cafés van Roterodamum zijn gratis toegankelijk voor leden. Niet-leden betalen € 5,- entree. Bij binnenkomst ontvangt u een consumptie. <

Ledenenquête

tekst Aad Koster

Het afgelopen jaar heeft het bestuur, o.a. tijdens de Algemene Leden Vergadering in mei, van diverse kanten reacties gekregen dat de communicatie met de leden voor verbetering vatbaar is. Dat zou kunnen met de huidige digitale communicatiemiddelen. Reden voor het bestuur om net als in 2001 een enquête te houden onder de leden van het genootschap. Tegelijk werd de kans benut om een aantal onderwerpen ter beoordeling aan de leden voor te leggen.

De respons was groot. In totaal werden 662 reacties (30%) ontvangen. Ter vergelijking: in 2001 was de respons 19%! De man/vrouw verhouding is enigszins ten gunste van vrouwen gewijzigd en we zijn gemiddeld een beetje ouder geworden. We kunnen samengevat stellen, dat het ledenbestand van Roterodamum bestaat uit overwegend mannen van 55 jaar en ouder, die meer dan 15 jaar lid zijn van de vereniging. Vergeleken met de uitkomsten uit 2001 zijn de verschillen slechts marginaal.

Volgens de respondenten zou Roterodamum vooral moeten staan voor het behoud van het cultureel erfgoed. Bij de toelichting wordt opgemerkt, dat het erfgoed door de gemeente wordt verkwaanseld en daarbij worden voorbeelden genoemd als het vertrek van 'de Buffel' en de sluiting van het 'Schielandshuis'. Goede publicaties staan op de tweede plaats. Een scherpe opinie, excursies, lezingen en debatten staan nagenoeg op een gedeelde derde plaats. Bij de vraag welke rol Roterodamum moet vervullen in discussies, staat 'opiniërend' bovenaan. 'Platform voor debat' komt op de tweede plaats en een ongeveer gelijke waardering krijgt 'leidend/activistisch'. Op de vraag wat Roterodamum nog meer zou moeten doen, antwoorden veel leden dat de communicatie beter moet. Ook suggereren leden aansluiting te zoeken bij het onderwijs om zo de jeugd bij de geschiedenis van de stad te betrekken.

Meent

Bijna alle respondenten zeggen Meent geheel of gedeeltelijk te lezen en waarderen vorm en inhoud op een 8,5. Ondanks het feit, dat 59% van de respondenten bereid is om meer lidmaatschapsgeld te betalen om Meent te behouden, heeft het bestuur inmiddels besloten, dat we om financiële redenen in 2014 niet doorgaan met Meent.

Het Rotterdams Jaarboekje

Ruim de helft van de respondenten leest het jaarboekje volledig. Nog eens 40% leest het gedeeltelijk. De waardering van vorm en inhoud komt gemiddeld uit op een 8,5. In 2001 was het gemiddelde cijfer een 7,5. Toen was er nog sprake van de oude lay-out! Ruim 40% van de respondenten spreekt de voorkeur uit voor historische artikelen. De 'in memoria' en de 'kroniek van dag tot dag' worden door ongeveer een kwart van de lezers gewaardeerd.

www.rotterdamum.nl

Anno 2013 blijkt dat 56% van de respondenten de website nog nooit bezocht. Vaak doordat ze van het bestaan van de website niet op de hoogte zijn. De digitaliseerde jaarboekjes op de website worden door slechts 31% geraadpleegd.

Op de vraag of men in de toekomst publicaties van het genootschap digitaal wenst te ontvangen, reageert 71% afwijzend. Een uitzondering hierop vormt een digitale nieuwsbrief. Van de respondenten stelt 66% een Roterodamum nieuwsbrief per e-mail op prijs.

Naamgeving

In 2001 vond meer dan 90% van de respondenten dat de naam van het genootschap niet gewijzigd moest worden. Anno 2013 vindt zelfs 96% dit.

Op basis van deze enquête heeft het bestuur de volgende besluiten genomen:

- het tot nu toe gevoerde beleid wordt voortgezet;
- er komt een maandelijks Historisch Wel&Wee-café;
- er is een Roterodamum nieuwsbrief geïntroduceerd.

De Ooms-panden op het Noordereiland

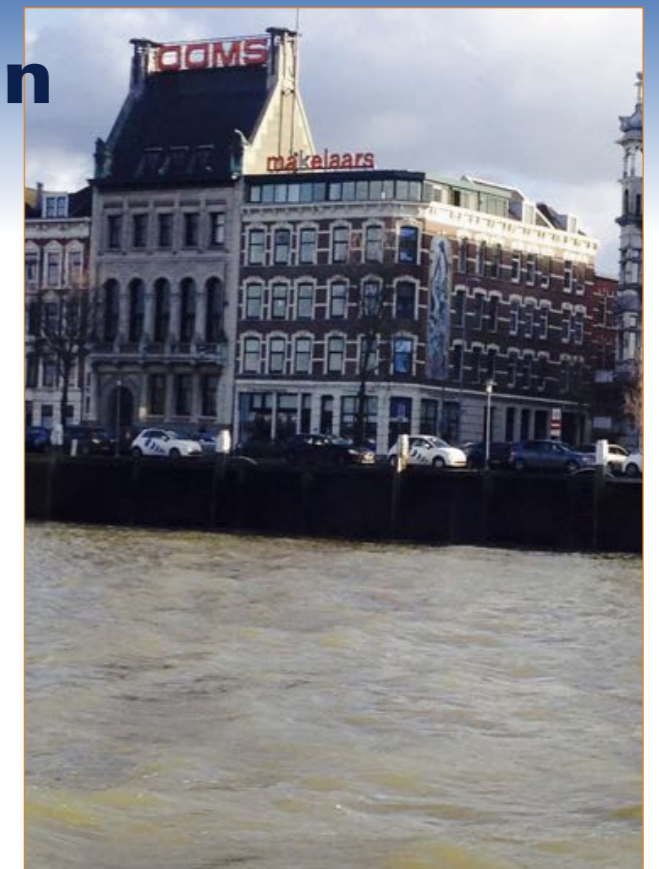
Het afgelopen jaar is er veel publiciteit geweest over de zogenaamde Ooms-panden op het Noordereiland. Roterodamum heeft de commotie en het debat in diverse media met belangstelling gevolgd. Hoe is nu, begin 2014, de stand van zaken met betrekking tot deze locatie?

Het betreft een mogelijke herontwikkeling van de twee rond 1900 gebouwde panden op de hoek van de Maaskade en de Thorbeckestraat. Als woonhuizen gebouwd, met op de begane grond bedrijfs- en winkelruimte. In de loop van de 20e eeuw hebben deze panden de woonfunctie verloren. Ze zijn toen in gebruik genomen als kantoorruimte van Willem van Driel's Stoomboot- en Transportondernemingen NV. Deze rederij heeft in 1914 naar ontwerp van architecten J.H. de Roos en W.F. Overijnder Maaskade 113 laten bouwen. Dit pand dat nu een Rijksmonument is, werd gebouwd op een toen nog onbebouwd perceel dat vanwege zijn locatie aan de Nieuwe Maas, tegenover de prestigieuze Boompjes, een geschikte vestigingsplaats was voor de rederij. Twee keer zo breed als het gemiddelde woonhuis aan de Maaskade en vele meters hoger door het steile leidak tussen markante schoorstenen, met daartussen aangebracht de firma naam, stak het al direct op fiere wijze uit boven de omringende bebouwing van het Noordereiland. Sinds 1979 zijn de panden in gebruik als kantoor van Ooms Makelaars.

Begin 2013 zijn door de eigenaar van de panden voorlopige plannen ter beoordeling aangeboden bij de gemeentelijke Dienst Stadsontwikkeling. Eén van de varianten betrof volledige sloop van de twee hoekpanden gevolgd door nieuwbouw. Waarom zet HG Roterodamum kritische vraagtekens bij nieuwbouw op deze locatie? In 2011 is het bestemmingsplan 'Noordereiland' van kracht geworden. Eén van de redenen om een nieuw bestemmingsplan op te stellen was dat in 2008 het gehele Noordereiland door de minister van OCW was aangewezen tot beschermd stadsgezicht. In het huidige bestemmingsplan 'Noordereiland' wordt uitvoerig beschreven welke cultuurhistorische redenen ten grondslag liggen aan het besluit van de Minister, zie paragrafen 3.2 en 3.3. van de toelichting op het bestemmingsplan.

Het door de Gemeenteraad vastgestelde beleid inzake Welstand en Monumenten is vastgelegd in de Koepelnota Welstand, welke de basis is voor de adviezen van de Commissie Welstand en Monumenten. In de Koepelnota is het beleid voor het Noordereiland specifiek toegelicht vanaf pagina 64.

Ten aanzien van de panden Maaskade 113-115 is door het bureau Crimson een cultuurhistorische verkenning opgesteld: www.crimsonweb.org/IMG/pdf/

Maaskade113-115-screenfinal.pdf. Vooral de aanbevelingen vanaf pagina 74 zijn relevant.

Het bouwblok waar de bedoelde panden onderdeel van uit maken dateert uit de periode van rond 1900 en is nog ongeschonden. Het aanzicht van dit deel van de Maaskade, ook zichtbaar vanaf de overzijde van de rivier, is ook nog ongeschonden hetgeen in de Rotterdamse context zeldzaam is. Bovendien worden deze panden aan weerszijden geflankeerd door fraaie Rijksmonumenten: het Hulstkampgebouw en de zetel van rederij Van Driel uit 1914.

Eén van de bij Welstand gepresenteerde opties is gebaseerd op sloop van de huidige panden en herbouw van een eigentijds kantoorgebouw. Sloop van de huidige bebouwing wordt gemotiveerd met de stelling dat deze in te slechte staat zou zijn. HG Roterodamum heeft weliswaar geen inzicht in de bouwkundige staat van de panden; echter, indien de bebouwing in slechte staat zou zijn, dan is behoud, reconstructie of herbouw van de huidige gevels een logisch en vanzelfsprekend uitgangspunt. Op deze wijze zou het behoud van het beschermde stadsgezicht gewaarborgd zijn. HG Roterodamum vindt dat de gepresenteerde plannen voor deze locatie voor een vervangende nieuwbouw dan ook niet getuigen van een juiste aanpak.

HG Roterodamum is van mening dat bij sloop en vervanging door nieuwbouw het particulier belang ten onrechte boven het algemeen belang gesteld wordt, hetgeen tot een ongewenste precedentwerking kan leiden.

Inmiddels zijn onbevestigde berichten ontvangen dat de planontwikkeling voor deze locatie is stilgelegd.

Namens de HGR Monumentencommissie,
Luuk de Boer <

Interview met Gyz La Rivière

fotografie Roel van Tour
tekst Sjaak van der Velden

Superverliefd op Rotterdam

Twee jaar lang schreef hij voor het helaas ter ziele gegane kwartaalblad Meent. Levend verleden van Rotterdam zijn columns, Gyz La Rivière. Voor velen een bekende Rotterdammer, voor velen ook niet. Tijd om hem eindelijk eens aan de leden van Roterodamum voor te stellen. Wie is hij, wat heeft hem ertoe gebracht om op zijn eigen wijze met hart en ziel te strijden voor historisch besef en behoud van het Rotterdamse cultureel erfgoed en ziet hij enige toekomst voor een club als ons genootschap? Met die vragen ging ik op pad naar zijn atelier in een oud schoolgebouw aan de Schonebergerweg. Gyz ('zeg maar Gijs') steekt direct van wal.

'Veel Rotterdammers zijn met hun stad bezig. Dat is hier misschien wel sterker dan in andere steden. Als je ziet hoeveel titels er verschijnen die met de stad en zijn geschiedenis te maken hebben. Er is een hang naar het verleden die je mogelijk kunt verklaren uit een simpel gegeven: in Rotterdam kun je je niet aan plek hechten. Alles verandert voortdurend, als je je omdraait is een gebouw dat nog niet eens zo oud is alweer vervangen door nieuwbouw. Eigenlijk wachten we al heel lang op het moment dat de stad AF is. Dat leidt tot cynisme, maar ook tot die belangstelling voor het verleden.'

Is dat niet alleen nostalgie van oude mensen?

'Nee, je ziet die interesse ook bij jongeren. Er is veel affiniteit met de stad maar dat uit zich anders dan in de tijd van de babyboom. Dat was een tijd die volgens mij wel wat had hoor. Mensen waren onderdeel van een zuil en werden dan ook lid van de organisaties die daarbij hoorden. Dat bestaat niet meer. Ook al was zo'n zuil benauwend, tegenwoordig lijkt het of de jeugdige mens enorm op zoek is naar een zuil. Want ja de wereld is ontzettend complex geworden en met een snelheid die de jeugd niet eens meer bij

kan houden. Alles gaat veel sneller en mensen vertonen zappedrag, vaak ook qua meningen. Toch is de interesse er wel. Kijk maar naar een online blad als Vers Beton of de website Bogue. Maar lid worden van een club als Roterodamum, dat doen mensen niet zo gauw meer nee. Eerlijk gezegd, ben ik ook nog geen lid.'

Fraai is dat, dat gaan we gelijk even regelen. Maar hoe zit dat met jouzelf? Waar komt jouw interesse voor geschiedenis vandaan?

'Die komt vooral van mijn oma van moeders kant. Die was geboren in 1905 in het Zandstraatkwartier. Haar moeder was daar een 'madam'. Later zijn ze naar het Zijl vertrokken toen de buurt werd gesloopt. Mijn oma vertelde daar veel over, over die jaren voor de oorlog. Zeker als ik haar als kind vroeg waarom het bij het Weena zo leeg was. Dan vertelde ze dat daar vroeger veel mensen woonden maar dat dat is verdwenen door het bombardement. Ik weet nog goed, ik ben geboren in 1976, dat de stad vol hing met die anti kernwapen posters van Opland. Dat vond ik spannend en eng tegelijk, zou er weer zo'n bombardement komen? Later kwam ik overal in de stad. Ik behoor tot de metrogeneratie, door de metro kon je voor het eerst overal snel komen. En zo kwam ik erachter dat Rotterdam een stad is die niet klopt door het voortdurende bouwen, slopen en weer bouwen. Ik ben geboren in het Eudokia en nu doe ik daar mijn boodschappen. Het ziekenhuis moest weg en daarvoor in de plaats staat er nieuwbouw. Dat is die onthechting waar ik het over had.'

Dus toen ben je er je gelijk tegenaan gaan bemoeien?

'Nou niet echt. Ik heb er eerst een paar jaar een potje van gemaakt. Op school wilde ik aanvankelijk niet

deugen. Maar op mijn 20e was het vliegtuig bij mij zozegd geland en kwam ik tot inkeer. Ik had al op de Grafische school gezeten maar wilde nu naar de Willem de Kooning academie. Dat was nog niet zo makkelijk omdat ik de vereiste vooropleiding niet had, maar na een toelatingsexamen mocht ik er naartoe. Dat voelde als een echte erkenning; ik had voor mezelf ook wat rechtgezet.

Na de academie ben ik als beeldend kunstenaar samen met Rufus Ketting aan de bak gegaan als het duo de Humobisten. We werkten onder het motto dat we met rust gelaten wilden worden, terwijl we zelf niemand met rust lieten, haha... We deden performances en maakten installaties, flyers en noem maar op. We werkten heel hard maar het waren moeilijke jaren, want veel verdienden we niet. Er zijn heel wat kunstenaars die om die reden uiteindelijk stoppen. Maar wij gingen door. Na een jaar of vijf ging ik solo verder. Duo's gaan vaak na een tijdje uit elkaar; misschien pikken we de draad weer op als we oud zijn.'

En toen stortte je je op de stad als onderwerp?

'Dat ging geleidelijk. Eerst heb ik nog een maatschappijkritische periode gehad, maar nu vind ik die benadering eigenlijk arrogant. Het is wel erg makkelijk om hier een poster over bijvoorbeeld Noord-Korea te maken. Maar wat weet je er nou eigenlijk van? Mijn eigen stad, die ken ik. Dat begrijp ik, daar kan ik iets over zeggen. Zo ontwikkelde ik spelenderwijs de liefde voor de stad. Een liefde die dus eigenlijk al door mijn oma was aangewakkerd.

Ik heb boeken gemaakt, films, flyers, neonlichten, enz. Als een soort autist ben ik eigenlijk een ambassadeur voor de stad geworden. Nu ben ik weer bezig met een project over de overeenkomsten tussen Rotterdam en Napels. Toen ik daar rondliep, voelde dat alsof ik door het oude Rotterdam liep. Het zijn allebei havensteden die in de rest van het land vaak met arg-

waan worden bekeken, dat is het lot van een havenstad.'

Zie je eigenlijk toekomst voor een club als Roterodamum? Wat we delen is de liefde voor de stad, maar denk je dat we de aansluiting met jongeren nog kunnen maken of is dat een verloren strijd?

'Wat ik al zei, de tijden zijn veranderd. Het is zonde dat een blad als Meent niet meer bestaat, want de interesse is er wel. Maar misschien moet het over een heel andere boeg. In ieder geval ook meer via internet. Mensen zappen vaker en hebben misschien meer interesse in een soort digitale knipselkrant waarin je alles kunt vinden wat er de afgelopen tijd over Rotterdam is verschenen. En verder doen ze veel meer wat ze zelf willen. Er worden nog wel mensen lid van clubs maar ze willen lossere banden. Maar het is wel goed dat jullie er zijn.'

Gyz, bedankt voor het gesprek en we sturen je die aanmeldingskaart nog wel toe.

Kijk ook op: www.gyzlariviere.com

<

Brouwerij de Posthoorn, in de 2de Lombardstraat Rotterdam. Datering 1868 tot 1882.

'In 't jaar 1614 wierden binnen Rotterdam vijf brouwerijen gestigt; de eerste aan Oostzijde van de Delfse-vaart / genaamt den Eenhoorn; de tweede aan de Zuid-zijde van de Hoogstraat / op 't Oosteinde / genaamt de Starre; de derde aan de Zuid-zijde van de Blaak / tusschen de Gapers- en keizers-brug / genaamt Den haring met de kroon; de vierde aan de Oost-zijde van de Leuve-haven / genaamt de R in de wereld; de vijfde aan de Noord-zijde van de Hoogstraat / op 't Oosteinde / genaamt de drie haringen.'

Gerard van Spaan, *Beschryvinge der stad Rotterdam, en eenige omleggende dorpen*, Philippus Losel: Rotterdam 1738 (oorspronkelijk 1698), p. 329.

Van Spaan ontleende zijn informatie aan de Kroniek die door bakker Van Waerschut in 1614 was opgesteld. Van Waerschut vermeldde echter ook nog de namen van de eigenaren. Brouwerij De Eenhoorn was gesticht door Jan Cornelisz., De Starre door Pieter van Wagenveld, Den Haring met de Kroon door Willem Willemsz. Nobel en De Drie Haringen stond op naam van Willem Ewoutsz. Prins. Kennis van die brouwersnamen uit begin zeventiende

eeuw leidt weer tot aardige anekdotes. In 2007 verscheen Michel Ball, *Rotterdam 1600-1630*, Arco: Rotterdam 2007 waarin deze een lijst van 53 brouwerijen uit die jaren opstelde. Hij deed dit aan de hand van de stadsplattegrond van Balthasar Florisz van Berckenrode uit 1626 en de notariële akten uit de jaren 1600-1630. In het boek van Ball komen we de namen van de vijf oprichters van bovengenoemde brouwerijen ook weer tegen. Zoals in het verhaal op pagina 50: 'Willem Eewoutse verklaart op 6 maart 1630 dat Pieter Schats, voormalig ontvanger van de bieraccijns hem heeft beschuldigd van het niet aan de belasting opgeven van een ketel bier die hij eens vroeg in de ochtend voor dag en dauw zou hebben gebrouwen.' Na een verhoor door vier collega brouwers gaat Prins vrijuit.

Zo is er heel wat bekend over de tientallen brouwerijen die Rotterdam vroeger kende. Hoe anders is de toestand tegenwoordig. Na het vertrek van de Oranjaboom brouwerij naar Breda in 1990 rest in Rotterdam nog slechts Stadsbrouwerij De Pelgrim aan de Aelbrechtskolk en sinds kort de Kaapse Brouwers. En of daar leuke anekdotes over te vertellen zijn? <

Boeken

Een wandelgids toont de historische en culturele rijkdom van Crooswijk

Ron Blom, Willem van Hest, Dik Vuik, Krooswyck en Ruyghbroek. *Drie wandelingen langs groen, kunst, architectuur en geschiedenis*, Coolegem Media: Rotterdam 2014

ISBN 978-94-91354-30-4, €9,95

Vaak wordt Crooswijk genoemd als voorbeeld van een achterstandswijk. Die achterstanden zijn er, maar de wijk heeft ook een voorsprong. Een voorsprong in de zeer rijke geschiedenis: monumentale restanten uit haar verleden, fraaie waterranden rondom de wijk en kunstwerken die vaak in samenwerking tussen wijkbewoners en kunstenaars tot stand kwamen. Die voorsprong in historische en culturele rijkdom wordt belicht in de Wandelgids Crooswijk. Deze gids wijst bewoners en bezoekers de weg langs drie wandelroutes door de wijk: Rubroek, Oud Crooswijk en Nieuw Crooswijk. Onderweg kom je als wandelaar de verborgen schatten van Crooswijk tegen, zoals fraaie singels, historische bruggen, de eerste gemeentelijke begraafplaats en tal van markante gebouwen die de stadsvernieuwing hebben overleefd. Wandelers merken dat Crooswijk vol staat met bijzondere

kunstwerken, vaak gerelateerd aan de geschiedenis van de wijk en grote bedrijven als Jamin, Heineken en het gemeentelijk slachthuis. De gids verhaalt ook over de rijke ontstaansgeschiedenis van de karaktervolle buurt. Kortom; te veel om alles in één wandelgids te noemen.

De samenstellers zijn er in geslaagd om een gids te maken die op een prettige wijze de lopers van de routes kennis laat maken met de hele wijk. Een must voor iedere Crooswijker, maar ook mensen van buiten de wijk kunnen al wandelend leren dat er veel moois is te zien in dit vaak als probleemwijk afgeschilderde deel van Rotterdam. <

Uit het antiquariaat

J. Gerhard Toonder, *Het puin aan de Rotte*, Streng-holt's Uitgeverij: Amsterdam 1946, 95 p.

De meesten kennen de naam Toonder in verband met de verhalen van heer Bommel en zijn jonge vriend Tom Poes. De Rotterdamse Toonders hebben echter nog een schrijver voortgebracht, J. Gerhard. Tegenwoordig in de vergetelheid geraakt maar in de jaren rond de oorlog ook een bekend schrijver.

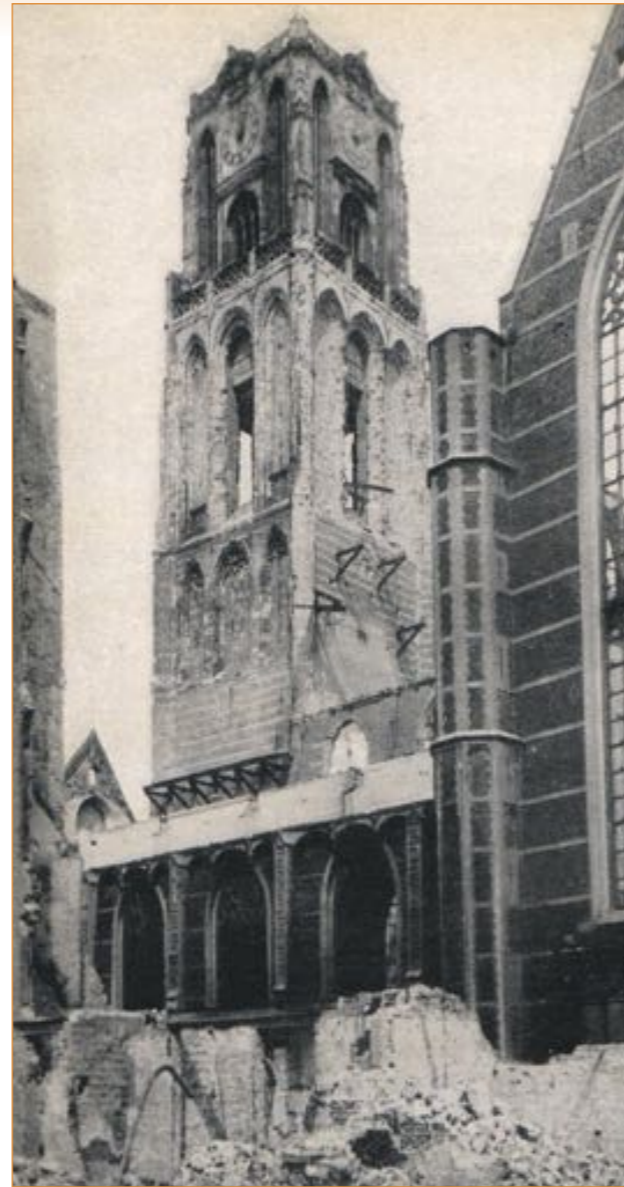
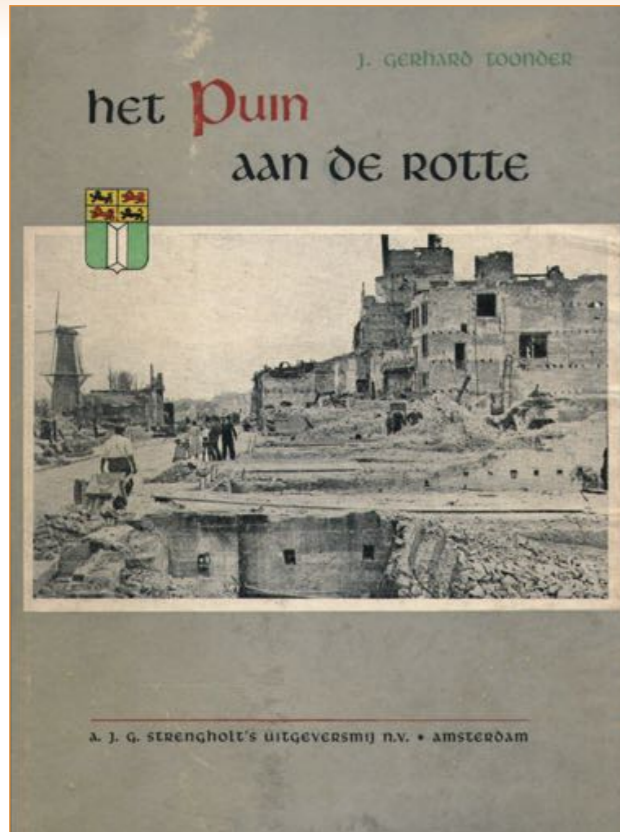
Vlak na de oorlog verscheen van zijn hand een ruim geïllustreerd boek over het bombardement dat op 14 mei 1940 zijn geboortestad had getroffen. De vele foto's maken het boek nog steeds een aanrader voor wie wil zien hoe de nog geen kwartier durende vernietigingsaanval de stad in een puinhoop veranderde. Toonder laat in woord en beeld de waanzin van de oorlog aan ons voorbij trekken. Maar ook in woord gaf hij uitdrukking aan de woede en het verdriet over deze barbarij. 'Wanneer wij dan willen en moeten haten, laat ons dan de oorlog haten. Wanneer wij willen haten, laat ons dan de mensheid haten, die steeds en steeds opnieuw en zonder ooit de harde les te leren ten oorlog toog en moordde en vernielde en verwoestte.' Deze regels tonen dat de schrijver het boek heeft gepubliceerd niet om de haat aan te wakkeren, maar om 'ons te vervullen van de begeerte op te bouwen wat hier vernield werd, ook in de menselijke geest. Een boek, een plaat of een preek kunnen ons de liefde niet leren, maar deze begeerte, zo zij in ons leeft en werkt, kan het wel'.

Over de verwoeste stad zegt Toonder dingen die nog steeds lezenswaardig zijn. Bijvoorbeeld over Rotterdam in de jaren dertig, toen de grote groei van de wereldstad over zijn hoogtepunt heen was: 'En hoewel de havens van een eigen, beroemde schoonheid waren, hoewel langzaam-aan, vooral in de laatste tien jaren, het uiterlijk der stad verzorgder en wat fraaier werd, en bovendien de binnenstad de laatste tijd een zo forse en grootstedse allure kreeg, dat de

Agenda

StADS-Festival Rotterdam 2015-2017

tekst Evan van der Most, Gabriël Oostvogel en KeesVrijdag

Een paar foto's uit het rijk geïllustreerde boek van J. Gerhard Toonder: de verwoeste Laurenskerk en een onherkenbaar straatbeeld.

andere steden van het land er provinciaal bij gingen lijken, waren er vele mensen die Rotterdam vies en onaangenaam vonden, lawaaiig, rommelig. Zij waren er te over, zij vormden in het land de gangbare opinie over deze stad. Maar daar staat iets anders tegenover, want er was in Rotterdam meer te vinden dan al dit onaangenaams. Er was ook energie, spankracht, werklust; er was hier een frisheid, een jeugd, een durf, een...een pit, die men nergens anders vinden kon. Dit was geen stad voor wandelende oude heer-tjes met witte vesten of voor kalme bittertafel-conver-satie – dit was een stad waar gewerkt, geleefd, gejaagd werd en waar een felle wil tot voortgang ook het leven opzweeptte tot een on-Hollands tempo'. Deze mentaliteit zorgde trouwens voor de voort-varendheid waarmee de wederopbouw al binnen vier dagen werd aangepakt. Een mentaliteit die de stad nu weer kan gebruiken, waarover op de volgende pagina meer. <

Rotterdam wordt een festivalstad bij uitstek ge-noemd. Is het zinvol een nieuw evenement toe te voegen aan de overvolle evenementenkalender? Volgens ons wel. Het is hoog tijd dat Rotterdam weer op een zelfbewuste manier de toekomst in gaat en het nieuwe *StADS-Festival Rotterdam* dat vanaf 2015 zal plaatsvinden trekt daartoe een aantal lijnen uit het verleden door. Met als uitgangspunt de 'Opbouwdag' die tussen 1947 en 1970 jaarlijks op 18 mei werd gevierd. Het festival start bij vijfen-zeventig jaar wederopbouw in 2015 en heeft als hoogtepunt het 50-jarig jubileum van de Doelen in 2016. Het *StADS-Festival Rotterdam* is niet alleen kunstzinnig of alleen maatschappelijk. Scheidslijnen vervagen en dat maakt de verbinding tussen cultuur en maatschappij onontkoombaar, hedendaags en toekomstgericht.

75 jaar na het bombardement op Rotterdam, 75 jaar na de start van de wederopbouw en 50 jaar na de opening van de Doelen, de 'bekroning van de Rotter-damse wederopbouw', is er het initiatief van maat-schappelijke en culturele organisaties voor een mani-festatie, die het elan, de energie en de pioniersdrijf uit de wederopbouwperiode weergeeft én doorgeeft. In 2015 staan we 14 mei stil bij het bombardement. Maar op 18 mei nemen we de geest van de wederop-bouw ten voorbeeld om vol zelfbewustzijn naar voren te kijken. Dat doen we vooral op 18 mei 2016, wanneer de Doelen, bekroning van de Rotterdamse wederopbouw en keerpunt in de culturele wederop-bouw, zijn 50-jarig jubileum viert. In 2017 vieren we dat 70 jaar geleden de eerste 'Opbouwdag' plaats-vond, toen gesymboliseerd door de eerste palen voor het Groothandelsgebouw en het Industriegebouw Goudsesingel. Beide zijn inmiddels prachtig gerenoveerd.

Tezamen is dit de aanleiding voor een publieksmani-festatie met als voorlopige werktitel Het *StADS-Festi-val Rotterdam*, om het maatschappelijke en culturele effect van de wederopbouw te bestuderen en herha-len. Sinds 1947 werd jaarlijks op 18 mei Opbouwdag gevierd. Niet het bombardement werd herdacht (dat deden we pas veel later), maar gevierd werd dat vier dagen na het bombardement, toen de stad nog smeulde, de wederopbouw begon. Kan het Rotter-damser? Opbouwdag werd tot 1970 gevierd, maar de Doelen als laatste grote wederopbouw project wordt gezien als het sluitstuk van de wederopbouw.

'Aan den slag!'

In deze crisistijd zitten we te springen om de pio-niersdrijf van na het bombardement. Rotterdam her-bouwt, verbouwt en opbouwt nog steeds. Dat geeft mensen en initiatieven de ruimte. De oorlogsgenera-tie liet er geen gras over groeien en ging gelijk 'Aan den slag!'. Op 18 mei 1940 kreeg stadsarchitect Witteveen van het gemeentebestuur de opdracht een plan te maken. Een heel spannende geschiedenis, met grote belangen en tegenstellingen. Het *StADS-Festival Rotterdam* gaat enerzijds over het herdenken van het optimisme en enthousiasme waar-mee aan een enerverend, nieuw Rotterdam werd ge-werkt. Het is een eerbetoon aan de generatie die haven en stad weer heeft opgebouwd. Het verzamelt hun verhalen en probeert het elan en de energie in woorden en beelden te vatten. Dat is een wezenlijk onderdeel van het 'Verhaal van Rotterdam'. Het is nodig dat die generatie een belangrijke plaats krijgt in 2015. Er zijn immers veel oudere Rotterdammers die goede herinneringen hebben aan de wederopbouw-tijd. Zij zijn er trots op de stad mede te hebben opge-bouwd. Het is tijd om hen, nu het nog kan, aan het woord te laten.

Nieuwe generatie, zelfde spirit

'Rotterdam is een stad zonder grootvaders', zei de Rotterdamse regent Teychiné Stakenburg in 1958. In zijn geest maken we een verbinding tussen de op-bouwgeneratie en de generatie Nieuwe Rotterdam-mers van wie de grootvaders ook niet uit Rotterdam kwamen. Daarmee komen we aan de andere kant van het spectrum; *StADS-Festival Rotterdam* geeft de *spirit* van de wederopbouw door aan toekomstige genera-ties. Veel nieuwe, jonge Rotterdammers zijn chauv-nistisch en voelen zich verbonden met het verleden van de stad. Dat stimuleren we door ruimte te geven aan nieuwe initiatieven en projecten. *StADS-Festival Rotterdam* heeft een symbolische, typisch Rotter-damse aanleiding en wordt het startpunt van een nieuwe maatschappelijke en culturele renaissance. <

Gezicht op de stad

Deze plattegrond van Rotterdam verscheen in 1626. Ze was getekend door B.F. van Berckenrode. Eind negentiende eeuw verscheen een met de hand ingekleurde reproductie van de kaart en in 2007 lag

deze kaart ten grondslag aan het boek Rotterdam 1600-1630 van Michel Ball. Op basis van notariële akten bracht Ball veel van de op de kaart getekende panden en hun bewoners tot leven. <

